

СТАНОВИЩЕ

на проф. дфн ПЕНКА ЦАНКОВА КАРАИВАНОВА член на журито,

за дисертационния труд „МЕДИИТЕ И ПРОЗРАЧНОСТТА В
МЕЖДУНАРОДНАТА ПОЛИТИКА” (Модел за емпирично изследване)

на ЦВЕТЕЛИНА НЕНКОВА ЙОРДАНОВА, ДОКТОРАНТ редовно
обучение за присъждане на образователната и научна степен
„доктор” по
професионално направление

3.5. Обществени комуникации и информационни науки

(Международна журналистика)

Изчерпателното ми запознаване със съдържанието на дисертационния труд „Медиите и прозрачността в международната политика” (Модел за емпирично изследване) на Цветелина Ненкова Йорданова ми дава основание да направя следните изводи:

Дисертационният труд е актуална сериозна многообхватна научна разработка с впечатляващи изследователски резултати. Прозрачността се превърна в значима научна област през последните десетилетия и в такива доста отдалечени от нея теми като националната сигурност и международните отношения. След обявеното поражение на държавата пред невидимата ръка на пазара и транснационалните корпорации се очертават и фундаменталните причини за „одържавяване” на част от международните отношения. Нараства значението на недържавните субекти в международните отношения и медиите са част от тях. Докторантката разглежда различните теории за международните отношения и ролята на медиите в тях. Изследва се дебата за глобалната журналистика и ролята на медиите като агенти за зараждащото се глобално гражданско общество. На сериозен анализ е подложен моделът на взаимодействие медии-международна политика и неговите три измерения: функционално, статично и динамично.

Под понятието „международна политика” докторантката разглежда международните политически отношения. Международната политика се проучва като взаимодействащи си външни политики. Ефектите на прозрачността върху международната политика се реализират чрез медиите в международната политика и значението на достъпа до информация за тази роля. Почти няма важна международна организация, която да не подкрепя каузата „прозрачност”, но заедно с това продължават

да съществуват старите подходи на потайност на управлението и на контрол върху информацията. Обект на изследването е международната политика, като темата е разработена в увод и три глави, които обхващат взаимодействието на медиите и международната политика, прозрачността и международната политика и създаването на модел за емпирично изследване на прозрачността в международната политика.

Докторантката познава изчерпателно чуждите и български разработки и публикации по темата на прозрачността. Библиографията включва 135 източника, от които 17 на кирилица, 90 на латиница, както и 28 документа и други източници. Авторката прибавя към тях своите задълбочени анализи и изводи от конкретни казуси. Тя прилага различни изследователски подходи като системния, историческия, също сравнителен метод и юридически анализ.

В началото на втора глава дисертантката определя и същността на понятието прозрачност като противодействие на корупцията, механизъм за добро управление, инструмент за преодоляване на асиметрията на информацията, за обясняване на взетите решения и др. Преимущество на дисертационния труд е, че докторантката успява да формулира убедително аргументи за увеличаване на прозрачността в международната политика, както и аргументи за ограничаване на прозрачността в международната политика. Във втора глава се търсят и причините защо достъпът до информация за международните дела да е силно ограничен и контролиран от правителствата и дали това състояние не подлежи на промяна. Засегнати са и някои от най-спорните въпроси по темата като влиянието на прозрачността върху международните преговори, за изграждане на доверие между държавите, за прозрачността като фактор или пречка за мира, като предизвикателство пред извършването на тайни операции и др. Достоинство на труда също така е, че разглежда прозрачността като проекция на силата в международната политика, а в комуникационен план – като реакция на проблема с изтичането на информация.

Изтъква се голямото значение на формирането на рационално обществено мнение за външната политика и международните отношения, осъществяването на демократичен контрол върху сектора за сигурност и прехода към прозрачност като външнополитически инструмент. Авторката защитава интензивното ангажиране на гражданите и техните организации в ежедневието политически процес чрез най-различни механизми вместо свеждане на демокрацията единствено до избори веднъж на четири-пет години и делиберативна (съвещателна демокрация), провеждана на широко обществено обсъждане с всички заинтересовани социални групи

преди взимането на политическо решение. Извършването на тайни операции е включено в дебата „прозрачност-сигурност“ като в дисертационното изследване е направен рационалният извод, че тези операции трябва да бъдат вметвани все повече в демократичната рамка, част от която е прозрачността с посредничеството на медиите, а не да бъдат забранявани. За да се направят изчерпателни изводи са използвани публикации от медиите по трите казуса около изтичането на информация: „Документите на Пентагона“, „Уикилийкс“ и „Документите за Палестина“, които обаче не предизвикаха очакваните големи сътресения в медиите.

Авторката прави убедителното заключение, че увеличаващият се брой многостранни правителствени инициативи в сферата на прозрачността е доказателство, че тя е не само механизъм за демократичен контрол, а все повече се превръща в инструмент на външната политика, който носи ползи както на демократичните, така и на недемократичните държави. В света след Студената война позициите на прозрачността все повече се разширяват. Авторката се позовава на извода от Йоханесбургските принципи, че държавите не бива да имат правото да отказват достъп до информация само поради факта, че тя се отнася до националната сигурност. Правната база показва, че националната сигурност не може да бъде автоматично оправдание за задържане на информация от страна на правителствата.

Най-голямото постижение на дисертационния труд е разработваният модел за емпирично изследване на прозрачността в международната политика. Всъщност са създадени два модела: за нивото на прозрачност на държавите и на международните организации. Тези модели са тествани в шест държави и пет междуправителствени организации и формати. В първите две глави на дисертационния труд преобладава теоретичния инструментариум, докато в третата глава е направен и успешен опит за прилагане на емпиричен подход към прозрачността в отделните случаи, които показват проявленията в практиката на някои от теоретичните изводи. Изложени са и основните показатели на модела, по които се оценява прозрачността на външната политика на държавите, между които особено значение има военната прозрачност като публичност на решенията за изпращане на въоръжени сили зад граница и данни за участие в международни операции, публичност на разходите за отбрана и др. Публикуваните таблици за състоянието на прозрачността в шестте държави-субекти на международната политика очертават реална картина на състоянието в тези страни. Норвегия е сред държавите в света с най-високи постижения в областта на прозрачността, особено в сферата на финансите и природните ресурси. САЩ демонстрират най-прозрачното сред

изследваните държави представяне на бюджета за външни отношения. Подробно е очертана ситуацията във всяка от шестте държави-субекти на международните отношения. Дисертантката е отделила значително внимание на ангажиментите на България към ценностите на прозрачността след демократичните промени, на участието ѝ в „Партньорство за открито управление” от 2011 г. насам. Заедно с това са публикувани и редица критични констатации за отсъствие на важни данни в новия сайт на МВнР.

В резултат на изследването са направени важни изводи, че държавите с демократично управление и по-голяма медийна свобода са по-прозрачни във външната си политика. А в недемократичните държави се засилва стремежът към повече прозрачност. Международните организации като цяло са по-прозрачни от държавите като субекти на международната политика. В заключението докторантката прави редица препоръки за засилване на активната прозрачност чрез промени в законодателната уредба, да се усъвършенства сериозно правната база в сферата на достъпа до информация, както в национален, така и в международен план. Тя предвижда изследванията по темата „прозрачност” тепърва да се разрастват като се усъвършенства парламентарният контрол върху сектора за сигурност. Приложенията в края са сполучливи анализи на конкретни случаи и ситуации, които представляват особен интерес.

Докторантката има пет научни публикации по темата на дисертацията и достатъчно участия в научни проекти, конференции и семинари.

След направения обзор и задълбочен анализ становището ми е, че дисертационният труд е осъществен на високо теоретично ниво, актуален по тематика и съдържание, представлява значителен принос в сферата на прозрачността и отбелязва забележителен връх в българската научна мисъл. То е важно постижение не само за докторантката, но и за българската наука, като разширява значително познанието за прозрачността в международната политика. Затова предлагам членовете на уважаемото научно жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Международна журналистика) на докторантката ЦВЕТЕЛИНА НЕНКОВА ЙОРДАНОВА.

25 април 2014 г.

Проф. дфн Пенка Цанкова КАРАИВАНОВА